

TALAPI

ETIM. En el Princ. és nom certament pre-romà, que es repeteix amb variants en el Centre i Oest de la Península, d'origen probablement indoeuropeu, cèltic o no, però no ibero-basc.

1) *Talamanca* de Jarama, antiga vila (avui 710 hab.), p. jud. Colmenar Viejo, prov. Madrid, a una trentena de k. de Guadalajara. Consta ja *ṭalamanka*, en fonts aràbigues Ss. XI i ss. en el Himyarí S. xv, 155, però que recull notícies sobretot d'una font del S. XIII; d'allí un cèlebre tradicionista el *Ṭalamanki*, que morí allí el 1037 i nasqué el 951; ¹ és conegut com a mestre d'Abenházam de Córdova i d'Abensida de Múrcia, nascuts tots dos poc abans o poc després de l'any 1000 (Gz.Palencia, *Lit. Ar. Esp.*, pp. 140, 226).

2) Hi hagué un altre *Talamanca*, a la prov. de Burgos, avui mig oblidat, no gaire lluny d'aquesta ciutat, però essent menys important que l'altre el distingiren amb el dim. *Talamanquiella*, amb què figura en un document de Covarrubias de 978 (Mz.Pi., *Orig.*, 163) i en un de 1179 del p. jud. Lerma (id., *Doc. Ling.*, 150, 14,16).

3) En variant masculina i plural: *Santa Maria de Talamancos*, població antiga que Car. Michaelis situa a Bubal, prov. d'Ourense. És conegut a causa del trobador galleg Fernan Paes de *Talamancos*, que vivia l'any 1286 (extr. del seu art. de *ZRPh.* XIX, p. 20, 16n. i 67), autor de la peça 943 del *Canc. de la Vat.*; també figura en la variant metatètica *Tamalancos*, cantiga 941 i índex del Canç. Colocci. Dona Carolina, en l'ed. del *Canc. da Ajuda* II, 546, hi afegeix unes formes contractes i deriv. *Tamanqueiro*, *-queira* i *-queirinhos*, de la toponímia de Portugal.

Sense més recerca, podem donar ja un judici etimològic que, almenys en termes generals, és clar i segur. Recordant la vaga semblança amb SALMANTICA > *Salamanca*, HELMANTICA (i *Almántiga*) (Tovar, *Zephyrus* VIII, 78-79) se'ns presenta la sospita d'un origen cèltic, que si l'estenem més laxament cap a l'indoeuropeu, deu ser encertada per a tot el grup. Ara bé, una formació en -ANTICA, amb síncope romànica -anca, pot ser ben bona fonèticament per als noms castellans i gallego-portuguesos, amb aquesta terminació. Tant TALAM- com TALM- (amb anaptixi com en *Salamanca*) durien a una base perfecta en principis fonètics.

Però no en català, car en la nostra fonètica el resultat d'això hauria hagut de ser -anxa (cf. *panxa*, *clenxa*, *manxa* de MANTICA, *perxa* de PERTICA etc.). Però els nostres *Talamanca* suposen una base en -ANKA, amb el sufix sorotàptic -ANKO-, -A, que hem documentat: En Schmall des d'antic (*Vorkelt. Idg. Hisp.*, 509), i jo molt copiosament en mots residuals i topònims del nostre domini i de tot l'hispanic (*Top. Hesp.* II, 186-187). Afehim-hi encara els ast. *Naranco* i *Coyanca* (cf. *Convianca* a. 569); els TOUTANCA (*Tudanca* ibid. II), TEDIUANCOs, *Romancos* (ibid. II, 271).

Degué haver-hi, doncs, una doble base paral·lela TALAMANKA/TALMANTICA o TALAM-: aquella probable-

ment del sorotàptic, i aquesta del cèltic (llengües germanes al capdavant); o bé possiblement sorotàptiques totes dues, en variants formatives i vocàliques un poc divergents. Sembla que en galleg TALAM- hauria hagut d'emudir la -L- si fos intervocàlica des del principi; és versemblant, doncs, que *Talamancos* resulti de TALM- amb anaptixi de data romànica com en *Salamanca* SALMANTICA. D'altra banda, els port. *Tamanqueiro*, *-eira*, *-eirinhas* presenten l'emudiment de la -L- i amb contracció *Taam-* > *Tam-* i per tant una base pre-romana TALAM- que és la que podem servir per al nom català.

La variant masc. i plural -ancos del galleg *Talamancos*, pogué tenir una resposta, amb el sufix més complicat, *TALAMANTICOS, en terres de toponímia arabitxada, car a base d'una pron. aràbiga apocopada *ṭalamánteqs* és com ens podem explicar la forma reduïda *Talamantes*, nom d'un poble aragonès («lugar» amb mun.), al peu del Moncayo, uns 70 k. a l'OSO. de Saragossa, amb un duplicat *Talamántes*, extensa partida munt. a la Serra d'Espadà, te. de Suera (XXIX, 177.21).

¹ Levy-Provençal (ed. del Himyarí, p. 155) l'anomena *Aben-Lob at-Ṭ.*; Oliver, *Umar at-Ṭ.* (*Madrid*, 248-52). I suposo que és el que figura com *Abu Umar at-Ṭalamanki* en la *Tekmila*, 2611.

TALAPI

Antiga alqueria i possessió mallorquina, del terme de Sa Pobla. Nom ja estudiat, i amb prou detall, en el vol. I, pp. 469-70. Però amb judici lingüístic i etimològic vacil·lant i insatisfactori. El que cal afegir-hi és que la pron. viva és *talápi* (i a l'«Amo» li diuen «es *talápié*»).

Encara que apareix en la forma *Athanapi*, en un dels còdexs del *Rept.* (Cuadrado, 454), hi ha *Athauapi* en un altre dels còdexs, i encara *Athauafi* en un altre. En definitiva i en realitat, crec que les formes autèntiques són aquestes dues, i que hi hagué el comú error de lectura *n* per *u*.

Probablement vindria de l'àr. *ṭauwâfi* 'guardià', deriv. de *ṭauwâf* 'servidor, abnegat' (Dozy, *Suppl.* II, 68; *RMa*, 2935). NP algerià *ṭauwâf* (*GGAig.*, 25b): *rahal at-ṭauwâfi* 'raval del bon guardià'. Després, però, aquest nom sofriria l'atracció d'un altre NP, ben prestigiós entre els moros: *al-Ṭa'alibi* (gran tradicionista † a. 1038); nom que, en efecte, apareix també en documents d'Espanya: parlant del poble aragonès *Grisén* (p. jud. Almunia de Da. Godina): «in *Crisenic*, ille alode qui fuit de illo mauro per nomen *Talabi*» a. 1125 (*EEMCA* III, 530); en una variant que ja s'acosta a la del nom mallorquí. Degué haver-hi, doncs, una fusió entre els dos en l'àrab vulgar de Mallorca; com sigui que l'àrab tendia a canviar les *p* romàniques adés en *b* adés en *f*: per tant els bilingües havien de tenir la sensació que *Tauafi* i *Talabi/ibi* eren *Talapi* mal pronunciat per la fonètica dels moriscos.